

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

УДК 330.341: 338.24.021.8

СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОНОМІКИ І ПОЛІТИКИ: ШЛЯХИ УСУНЕННЯ КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Сірко А.В., д.е.н., проф.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки *ТНЕУ*

Уже вкотре за багато років доводиться констатувати, що соціально-економічні проблеми, що накопилися і вкрай загострилися останнім часом в Україні, носять не ситуативний і тимчасово-необхідний характер, не зумовлені виключно зовнішніми чинниками – глобалізацією чи анексією Криму і військовою агресією на сході нашої країни, а спричинені глибокими провалами в політиці нашої держави, непрофесійними і часто відверто антисуспільними, антинаціональними діями влади.

Крах наприкінці ХХ ст. тоталітарної системи, яка базувалася на фальшивій ідеології і насиллі над особистістю, відкрив перед усіма країнами, що перебували під нею, можливості розбудови ринкової економіки, правової держави та громадянського суспільства. Суть цього системного, цивілізаційного завдання для них полягала у тому, щоб вивільнити економічну сферу людських відносин від політичного (владного) диктату, від силового нав'язування економічним суб'єктам штучних моделей поведінки, від заборони підприємницької ініціативи як такої. В узагальненому виразі йдеться про трансформацію політико-економічної системи, тобто про суттєву зміну співвідношення економіки та політики у функціонуванні суспільства.

Країни ЦСЄ, звільнившись нарешті від пут тоталітаризму, спромоглися доволі швидко здійснити реформи, повернувшись таким чином у Європу як «свій дім». Україна ж немовби застрягла на півдорозі.

Середній клас у нас і досі перебуває у зародковому стані. А як же йому піднятися,

якщо малий і середній бізнес усі роки задавлений владою, а цінність кваліфікованої праці за великим рахунком зведена до мінімуму. Натомість середнього класу в економічному і суспільно-політичному житті панують спритні ділки від бізнесу та політики. Їхній симбіоз, підсилений криміналітетом, прибрав до своїх рук роздержавлені і приватизовані підприємства, а затим пішов у велику політику, аби привласнити ще й державу як інструмент для свого особистого і кланового збагачення. Уже достеменно усім відомо, що політика в Україні стала найприбутковішим видом бізнесу: кошти, вкладені у виборчу кампанію, з лихвою перебиваються доходами від пролобійованих держзамовлень, неформальних корисливих угод та маніпуляцій у законотворчості. То ж, у підсумку, починаючи з 2000-х рр., склалася олігархічна політико-економічна система, яка, вважаємо ми, стала основним чинником гальмування трансформаційних процесів, а відтак і дискредитації (у тому числі і цілеспрямованої, через підконтрольні ЗМІ) демократичних цінностей.

Найбільш значущі «провали» української держави на шляху ринкової трансформації економіки:

– уже понад чверть століття (!) суспільство так і не отримало реальної стратегії розвитку країни на тривалу перспективу. Гучних заяв лунало чимало, а стратегії – катма. Сенс її у тому, що вона зобов'язує політичне керівництво країни взяти на себе реальну відповідальність за стан справ. Наявна слабкість інституцій громадянського суспільства дозволяє владі нехтувати довірою населення та вдаватися до масового обману;

– з самого початку проголошувався курс на створення соціальної ринкової економіки з ефективними власниками підприємств, зафіксували його в Основному законі держави (1996 р.), а насправді маємо квазіринкову економіку із бенефіціарними власниками, захованими за ланцюжками підставних фірм. Така економіка по суті своїй є не економікою розвитку, нарощування обсягів національного виробництва і загального добробуту, а економікою перерозподілу наявного суспільного багатства на користь спритних ділків від бізнесу і політики;

– усі попередні реформи не мали системного характеру і були половинчастими, а тому були приреченими на невдачу. І пояснення цьому не стільки в тому, що бракувало якогось виробничого потенціалу, скільки у тому, що поглиблення реформ підривало матеріальну основу для регулярного отримання квазірентних доходів, загрожувало економічним інтересам олігархічного капіталу;

– весь час бракувало відвертого діалогу влади та суспільства щодо інформування останнього про суть і зміст реформ, про хід їх реалізації, досягнення та проблеми тощо. Оголошені реформи надалі замовчувалися, їх аналіз урядом не проводився, досягнуті результати і прорахунки толком не оприлюднювалися;

– прямим наслідком низької якості розпочатих реформ та пов'язаної із нею тотальної корупції в усіх ешелонах влади стало падіння реального рівня добробуту населення з усіма його негативними наслідками (деморалізацією, ростом злочинності, смертності тощо);

– нарешті, як наслідок олігархізації економіки та політики суспільство так і не дочекалося справжнього національного лідера, архітектора реформ.

Розуміння сутності зазначених вище «провалів» вітчизняної політики висвітлює основні шляхи подолання конфлікту між реальною економікою та політикою в Україні:

– насамперед необхідно знайти суспільний консенсус щодо моделі політико-економічної системи, яка органічно визначить весь комплекс реформ в

економічній і політичній сферах. На нашу думку, такою є модель соціальної ринкової економіки, тобто система, основами якої є вільне підприємництво та підпорядковане йому державне регулювання, одним із пріоритетів якого виступає соціальний захист населення;

– ухвалена суспільством модель політико-економічної системи поставить на порядок денний розробку урядом довготривалої стратегії розвитку країни з чітким і поетапним визначенням сфер, галузей, регіонів, джерел ресурсів, досягнутих показників, відповідальних інституцій тощо;

– необхідно кардинально змінити систему соціального захисту населення, заклавши у неї дійсно принцип соціальної справедливості та адресний характер видатків. Вважаємо за доцільне в законодавчому порядку прив'язати офіційно визначений прожитковий мінімум до обмінного курсу національної валюти з тим, аби уряд ніс відповідальність за забезпечення соціальних стандартів. Стратегія розвитку зобов'язує також чітко визначити горизонти нових та більш високих соціальних стандартів, що знову ж таки, покладе на владу відповідальність і, що важливо, влада отримає знизу кредит довіри. Звичайно, необхідно також відмовитися від популістської по формі та олігархічної по суті плоскої шкали оподаткування доходів фізичних осіб, замінивши її дійсно прогресивною шкалою із початковою ставкою, наприклад у 10%, для людей із низькими доходами;

– модель розвитку країни потребує стратегічного визначення структурних пріоритетів, щоб забезпечити стале економічне зростання країни та закласти основу для суттєвого підвищення загального добробуту. Важливо пов'язати структурні зрушення в економіці з ефективною промисловою політикою та формуванням економіки знань;

– вирішальною умовою зміни політико-економічної системи в Україні є її деолігархізація, або принципове відмежування бізнесу від політики, всерйоз і назавжди захистити державу від ділків від бізнесу і корупціонерів від бюрократії.